

Ansökan – Skydd och utveckling av den akvatiska faunan och florán

Genomströmningsprojekt – Södra Kärr.

Bilaga 01 - E. Beskriv syfte och önskat resultat med insatsen.

Sammanfattning

Södra Kärr Samfällighetsförening är en av sjutton medlemsföreningar i Torsås Kustmiljögrupp med ett genuint intresse för den akvatiska faunan och florán i Kalmarsund i allmänhet.

Genom denna ansökan vill vi ta vårt vatten- och miljöansvar i synnerhet för den vik i Södra Kärr som ligger mellan fastlandet och Nötholmen.

Vår ansökan innefattar och förutsätter medverkan av två ekonomiska medfinansiärer förutom insatserna från Samfällighetsföreningens andelsägare, nämligen Länsstyrelsen i Kalmar län/Jordbruksverket och Trafikverket, för att vi skall kunna ta vårt vatten- och miljöansvar som medlemsförening i Torsås Kustmiljögrupp fullt ut.

Vår ambition är via denna ansökan, att målmedvetet bryta den negativt accelererande miljöförstörelsen i vår vik, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund, på såväl kort som lång sikt.

Vi har mycket noga studerat de referensobjekt av ”vattengenomströmning” som genomförts inom Torsås kommun under 2000-talets första decennium samt på Västkusten under namnet ”Friskare hav” innan vi nu lämnar in vår ansökan.

Vår ansökan måste ses i ljuset av ett ”helhetstänk”, varför det krävs ett samlat grepp för att bryta den negativt accelererande vatten- och miljösituationen i vår vik genom...

- A. Rivning av nu befintlig vägbank och bro och på så sätt återställa det sund som fanns mellan fastlandet och Nötholmen samt mellan vikarna i Södra Kärr och Grämkkulla i medio 1940-talet. Målet är att återfå 100 % av den genomströmning av syrerikt vatten som fanns före vägbankens tillkomst.
- B. Muddring av viken mellan fastlandet och Nötholmen som fastigheten Södra Kärr 1:55 har vattenrådighet och fiskerätt över, enligt bilaga 15.

Vi är helt övertygade, att om föreslagna åtgärder enligt ovan fullt ut genomförs, så kommer de insatsmål...

– **inverkan på jämställdheten** som redovisats under moment F1 på sidan 1 samt

– **inverkan på miljön** - som redovisats under moment F2 på sidorna 2-3 i ansökan kommer att uppnås, då det gäller miljön lokalt såväl som ett led i arbetet med att nå de nationella miljö kvalitetsmålen ”hav i balans samt levande kust och skärgård” såväl som jämställdheten.

Vi överlämnar nu vår ansökan i den trygga förvisningen om, att Länsstyrelsen i Kalmar län **dels** delar våra tankar, värderingar, ambitioner och mål vad avser den akvatiska faunan och florin i vår vik, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund, **dels** är beredd att stödja vårt arbete ekonomiskt för att återställa vattnet i vår vik i ekologisk balans enligt den resultatredovisning som framkommer under moment F – program mål, insatsens inverkan på miljön.

Vi avslutar vår sammanfattning med en tänkvärd uppmaning till alla som arbetar för en bättre kustmiljö ”Framtiden för en vattenmiljö i balans är ingen gåva för någon. Det är ett uppdrag och ansvar för alla”. Citatet är hämtat från Kustmiljögruppens hemsida. Klicka för fler miljöappeller <http://www.kustmiljogruppen.org/pr-material/>

Inledning

Södra Kärr Samfällighetsförening är en av de 17 medlemsföreningar (Kustmiljöföreningar) som ingår i Torsås Kustmiljögrupp. I vår Samfällighetsförening bedrivs ett brinnande intresse och uppoffrande arbete för kustmiljöfrågor i Kalmarsund över både generations- och könsgränser vad avser hanterandet av övergödningens effekter och nedsmutsningen av kustvattnet i allmänhet, men självklart specifikt i närområdet av vår vik, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund.

Vi ser det som synnerligen angeläget att Samfällighetsföreningen aktivt medverkar i och tar sitt samhällsansvar för en förbättring av Torsås kustmiljö i Södra Kärr, genom att skapa rekreationsmöjligheter och naturupplevelser i en god vattenmiljö enligt EUs vattendirektiv för den permanent bofasta befolkningen och turistnäringen. Inom området finns f.n. en enklare badplatsanläggning med cementbryggor, flytbryggor, omklädningshytter och torrdass.

Härutöver innebär ”genomströmningsprojekt Södra Kärr” att Samfälligheten gynnar den biologiska mångfalden, berikar landskapsbilden, förbättrar en del av Torsås kommuns kustnära problem med igenväxning av vass och uppgrundning av vår vik, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund samt fiskförbättrande åtgärder för främst gädda och abborre samt bäck- och havsöring. Vi tror också genom vårt sätt att tänka och agera att vi kan bidra till en ökad inflyttning av nya innevånare till Södra Kärr och Torsås kommun.

Ett renare kustvatten är dessutom en förutsättning för det traditionsrika yrkes- och sportfisket.

Från Samfällighetsföreningen finns två ordinarie ledamöter i styrelsen för Torsås Kustmiljögrupp, som även är representerad i Vattenrådet för Grisbäckens- och Bruatorpsåns avrinningsområden.

Frågeställning

I vår ansökan är vår ambition att kunna få trovärdiga svar och tillämpbara lösningar på följande frågor; Hur kan vi genom egna, offentliga och EU-insatser rädda och förbättra kust- och havsmiljön för den vik i Södra Kärr, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund och som ligger mellan fastlandet och Nötholmen i väst/ostlig riktning samt Grisbäck och Grämckulla i nord/sydlig riktning. (Se översiktskarta, bilaga nr 05). Vilka åtgärder som är möjliga! Vad får vi göra? När är bästa tiden på året att sätta in åtgärder? Osv.

Referensmodeller

Vi har använt oss av tillämpliga delar av den ”lyckade” modell som Ragnabo Miljöförening inledde redan 1987 genom Öko-projektet och som senare ledde fram till genomförandet av ytterligare två genomströmningsprojekt, Saltskärskanalen och Eneskärskanalen.

Grunda Kustnära områden i Torsås kommun (Stefan Dahlgren, Botaniska institutionen Stockholms universitet) är en kartläggning av Torsås kommuns grunda kustnära havsområden. Inventeringen avser sju huvudområden, områden med ett komplex av mindre vikar, som utgör delområden där följande parametrar studerats såsom vattenkemi, vegetation, tillförsel av närsalter från land till hav. Även om viken i Södra Kärr, som till stor del är en instängd vik till Kalmarsund inte specifikt studerats i denna rapport så är den ändå mycket intressant, då det på saklig grund kan antas att de biologiska förhållandena, växtekologin och resultaten inte på ett anmärkningsvärt sätt skiljer sig från de övriga delområdena. Rapporten/kartläggningen av Stefan Dahlgren finns att läsa i sin helhet på Kustmiljögruppens hemsida. <http://www.kustmiljogruppen.org/aktuella-projekt-planer/>.

Det är viktigt att redan nu inledningsvis påpeka att den rödlistade Grisbäcken mynnar ut i den norra delen av vår vik i Södra Kärr på sin väg till havet, vilket i sin tur har inneburit en kraftig övergödning av viken innanför Nötholmen, som till stor del är en instängd vik av Kalmarsund.

Samfällighetsföreningens arbetsgrupp för ”Genomströmningsprojekt Södra Kärr” har även studerat genomströmningsprojekt som genomförts på västkusten under rubriken ”Friskare hav”. ”Friskare hav” är ett samarbetsprojekt mellan Strömstads kommun och expertis från Tjärnö Marinbiologiska laboratorium, Kristinebergs Forskningsstation, Länsstyrelsen i Västra Götaland. Inom detta projekt ”Friskare hav” har ett av målen varit att öka vattenomsättningen i innerskärgården genom att dels öppna gamla vägbankar dels att muddra trånga och grunda sund samt vikar. Klicka nedan till den färdigställda slutrapporten. <http://www.stromstad.se/omkommunen/forvaltningar/miljoochbygg/miljoochhalsoskydd/naturvard/friskarehav/slutrapport.755.html>

Klicka på nästa sida för de färdigställda projekten.

<http://www.stromstad.se/omkommunen/forvaltningar/miljoochbygg/miljoochhalsoskydd/naturvard/friskarehav/fardigstalldaobjekt.423.html>

Vår referensperson har varit och är marinbiologen och forskningsingenjör Benno Jönsson som skriver i mail 2011-12-13, ”det är ingen tvekan om att detta projekt Friskare hav” har varit mycket lyckat, där algmattorna är i princip borta från vikarna och detta endast genom att öka vattenomsättningen”.

Bakgrund

Det ”öppna sundet” mellan vikarna på ömse sidor om fastigheterna Södra Kärr och Gränkulla förbands med en bro i slutet av 1940-talet genom att schaktmassor främst sten från de nybyggnationer av fastigheter som skedde på fastlandet vid denna tidpunkt, transporterades och dumpades för att skapa förutsättningar för en mindre bro med ett spann på ca 2.5 meter över till Nötholmen från fastlandet. Det skapades med andra ord en vägbank med tillhörande bro på ca 20 meter var med det öppna sundet mellan vikarna försvann, vilket resulterade i att ”vattengenomströmningen” minskade med 90 %.

I och med de agrara näringarnas alltmer intensiva insatser för att öka produktionen och avkastningen i sin verksamhet genom bruk av handelsgödsel och svämgödsling har detta inneburit och innebär fortfarande ett ökat läckage av närsalter, främst fosfor och kväve ut till viken mellan fastlandet och Södra Kärr. Den rödlistade Grisbäcken som är mycket näringsrik mynnar ut i denna vik och tömmer här sina närsalter på sin färd från källa till hav, då mycket av den naturliga buffringen av reningskapaciteten gått förlorad genom att vattendrag rätats och våtmarker dikats ut. Ett förhållande som alltför tydligt visat sig ha negativa effekter för reproduktionen av bäck- och havsöring samt gädda och abborre.

Levnadsvillkoren har även drastiskt förändrats sedan mitten på 1970-talet med ökad kustnära bebyggelse i Södra Kärr med vattentoaletter, duschar, fosforrika tvättmedel, tvätt- och diskmaskiner.

Sammantaget innebär detta att det skapats en kraftig obalans mellan naturens förmåga att hantera och omhänderta tillförseln av närsalter, vilket har lett fram till och bidragit till den ökade marina växtligheten av trådformiga alger och nateväxter. Vid kraftliga regn och/eller höga flöden av vatten förs jord och humus med Grisbäcken och ytterligare en bäck/å med vattnet ut i vår vik, vilket ytterligare ökar sedimentlagren och tillförseln av närsalter, vilket i sin tur ytterligare bidrar till övergödningen. Sedimentlager som tillväxer i kombination med växtlighet som dör och lagras på bottenarna medför i sin tur en uppgrundning.

Vattentemperaturen ökar markant sommartid. Reproduktionsområden för fisk försvinner och vattenomsättningen minskar. Vattenområden med öppna vattenspeglar växer igen och ersätts med bl.a. bladvass och kraftig algblomning.

Nuläge

De faktiska okulära omständigheterna vad avser vattnets struktur med kraftig överväxning av tarmtång (*enteromorpha intestinalis*), minskad syresättning, ökad vattentemperatur, bottenmiljö med påtagligt sedimentlager som ständigt tillväxer – se bottenkartering bilaga 10, Bro- och muddringsprojekt Södra Kärr, Torsås kommun, Bottensektioner. Rune Fransén et al juli 2012, obefintligt siktdjup, illaluktande vatten till följd av produktion av metangas i viken sommaren 2011, går att se på Kustmiljögruppens hemsida med adress <http://www.kustmiljogruppen.org/dokumentarkiv/bildgalleri/>.

Sedan decennier tillbaka har vissa fiskarter främst gädda och abborre gått kraftigt tillbaka för att i nuläget helt har försvunnit från vår vik. Vi är fast förvissade om att detta beror på de höga halterna av närsalter i vår vik, påväxt av alger på annan marin växtlighet samt minskad födotillgång. Vi har även noterat den rikliga förekomsten av ”spigg” i vår vik, som vi i ett första skede uppfattade som positivt, men som vi nu förstår troligen är en effekt av en stor mängd fintrådiga alger, som ger ”spiggen” goda överlevnadsvillkor.

Sedan sommaren 2011 pågår ett samarbete mellan Samfälligheten och Torsås kommun om att slå den vass som finns i vattnet och i nära anslutning till strandzonen. Kommunen slår vassen med sin nyinköpta Truxormaskin kostnadsfritt mot att Samfällighetsföreningen ser till att på sin lott ta ansvar för och omhänderta vassen med hjälp av ideella krafter.

Samfällighetsföreningen har ett särskilt tillstånd från Länsstyrelsen för att få klippa vass från den 15 juli ena året till den 30 mars påföljande år, även om vi är fullt medvetna om att skörd av biomassa fr.o.m. juli månad ger en dålig effekt, eftersom vassen redan då börjat allokera ner sin biomassa i sina rhizomer (underjordiskt liggande rotsystem). Även om tidpunkten för vasslätter inte är den mest optimala, enligt av vad som ovan sagts, måste vi i Samfällighetsföreningen ta särskild hänsyn till fågel-, djur- och fisklivet mot bakgrund av att vi i Samfällighetsföreningen arbetar hela tiden med att finna balanser i vårt sätt att agera, som alltid gynnar helheten.

Att det växer vass i vår vik är ett symptom på att det kommer mycket ”näring” från åkermark, skogsmark och enskilda avloppsanläggningar ut i vår vik via Grisbäcken samt ytterligare ett vattendrag/å/bäck. Sommaren 2012 har hitintills präglats av sparsam tillväxt av alger, mycket till följd av låga luft- och vattentemperaturer i kombination av kraftiga nordostliga och sydostliga vindar som ökat vattenomsättningen i vår vik.

Torsås kommun kommer att ansluta samtliga fastigheter i Södra Kärr till det kommunala Vannätet senast april 2013, vilket sannolikt kommer att minska tillförseln och läckaget av närsalter med 35 % (Kustvårdsplan, Torsås kommun 2009-2012, sidan 5).

Detta innebär för fastighetsägarna i Södra Kärr en ekonomisk investering och ett bidrag till en bättre kustmiljö i Kalmarsund på i storleksordningen ca 200 KSEK per fastighet eller ca 8 MSEK totalt för området.

Grisbäckens mynningsområde, enligt Kustvårdsplan 2009-2012 för Torsås kommun sidan 6, är av riksintresse för naturvården och kulturmiljövård.

Inom avrinningsområdet Grisbäck återfinns följande prioriteringar i Kustvårdsplan 2009-2012 sidorna 12 och 13 samt 35 upptagna, som direkt berör vår vik i Södra Kärr.

- Skorrö kanal (Grisbäck).
- Bro över vägen vid Öningaryd.
- Åtgärder uppströms i dike väster om Södra Kärr med utlopp i Södra Kärr.
- Åtgärder i mindre diken som avvattnar åkermark via dräneringsrör och vidare ut i havet.
- Avslutat våtmarksprojekt söder om Flasebro med EU-medel.
- Godkända och snart pågående våtmarksprojekt i Sandlycke som berör Grisbäck och Grisbäckens mynning såsom kvävefällor, småvatten, hästskovåtmarker och skydds zoner med medel från Havsmyndigheten under hösten 2012.

Vi har vetskap om att Miljökontoret har ett recipientkontrollprogram för Grisbäcken på en plats som sker 2-3 gånger per år. (Kustvårdsplan 2009-2012 s 24.)

Inom avrinningsområdet Grisbäcken har dessutom under 2008 tre våtmarksprojekt anlagts inom avrinningsområdet samt en kvävemur.

Markägarens tillstånd för fastigheten Södra Kärr har inhämtats och godkännande har erhållits per den 30 april 2012 avseende ”genomströmningsprojekt Södra Kärr” enligt bilaga 09.

Helhetssyn - genomförande

När vi nu i Samfällighetsförening gör praktiskt allvar av vårt miljöintresse som bl.a. framgår av inledningen, lutar vi oss mot och tar sats med uppmaningen om vad som sägs i Kustvårdsplanen för Torsås kommun 2009-2012, s 25 ”öppningar av igenväxta vikar och sund kan bidra till en lokal förbättring av botten och vattenkvalité”. ”En ökad vattengenomströmning kan bidra till en ökad syresättning av vattnet, vilket kan bidra till en fastläggning av fosfor i sedimenten och därmed en minskad tillväxt av växtarter och alger i vikarna”.

Vår ansökan omfattar två skarpa förslag som tillsammans och i samverkan kommer att ge de miljöeffekter som vi inom Samfällighetsföreningen vill uppnå på såväl kort som lång sikt.

- A. Rivning av nu befintlig vägbank och bro och på så sätt återställa det sund som fanns mellan fastlandet och Nötholmen samt mellan vikarna i Södra Kärr och Grämulla i medio 1940-talet. Målet är att återfå 100 % av den genomströmning av syrerikt vatten som fanns före vägbankens tillkomst.
- B. Muddring av viken mellan fastlandet och Nötholmen som fastigheten Södra Kärr 1:55 har vattenrådighet och fiskerätt över, enligt bilaga 15.

I vår strävan att se en helhetslösning av vår viks miljöproblem, som nogsamt redovisats i avsnitten ovan under rubrikerna inledning, frågeställning, referensmodeller, bakgrund och nuläge känner vi oss även tvingade till att rikta uppmärksamheten mot åtgärden – muddring.

”Skillnaden på muddring och öppning av igenväxta sund och vikar när det gäller fastläggning av fosfor i vatten beror på tillgången av syre”. (Kustvårdsplan Torsås kommun 2009-2012, s 25).

Av samma plan på sidan 26 framgår att åtgärder i form av muddring av lösa sediment kan göras, dock sparsamt och begränsat, på grund av att fosfatjoner som frigörs vid muddring på kort sikt kan bidra till ökad växtlighet. ”Vidare är det viktigt att muddermassorna tas om hand på ett korrekt sätt och inte läggs på strandängar och/eller läggs så att massorna glider ner i vattnet igen”. Projektgruppen undersöker f.n. lämpliga platser som uppfyller kravet för varsamhet och aktsamhet för att skydda floran – se bilagor 05, 10, 11 och 12.

I vår ansökan om muddring som en del av helheten, utgår vi ifrån att sedimenten i vår vik inte på ett nämnvärt sätt skiljer sig från de bottensediment som finns utmed kusten i Torsås kommun i övrigt. Genomförda sedimentprovtagningar har visat på låga halter av tungmetaller. Kustvårdsplan Torsås kommun 2009-2012, s 26. Påståendet ovan vad avser ”förekomsten av låga halter av tungmetaller” i vår vik grundar sig på den sedimentundersökning i Kalmar sund, Torsås kommun som Hampus von Post (MiljöManagement) sammanställt i januari 2006 och som finns att läsa på Kustmiljögruppens hemsida http://www.kustmiljogruppen.org/pdf/rapport_sedimentundersokning_kalmarsund.pdf, där viken i Södra Kärr utgör en av sju undersökta vikar. Ur Innehållsförteckningen finner vi de sedvanliga rubrikerna som sammanfattande diskussion och slutsats, uppdraget, undersökningens utförande, undersökningens resultat, tabeller, figurer samt bilagor. På sidan 3 under rubriken slutsats framkommer ”Av undersökningens resultat framgår att sedimenten på samtliga undersökta platser (inklusive Södra Kärr) och nivåer är **mycket litet påverkat av föroreningar** och att massorna i detta avseende kan **hanteras utan restriktioner**”.

Se även rapport ”bottenkartering av djupet av sedimentlager Rune Fransén et al 2012 enligt bilaga 10, Bro- och muddringsprojekt Södra Kärr, Torsås kommun, Bottensektioner. Rune Fransén et al juli 2012”.

Vi är fullt medvetna om att det finns ett antal seriösa företag som arbetar med muddringsverksamhet och som vår konsult Rune Fransén har mycket goda erfarenheter av från sin tid som teknisk chef i Torsås kommun och som konsult i ”projekt Vision Bergkvara och som ordförande i Torsås Kustmiljögrupp.

Vi vill redan nu lyfta fram i vår ansökan de resultat och tankar som finns redovisade i bilaga 11 – miljöbeskrivning av muddring av vik i Södra Kärr – samt bilaga 12 – metodbeskrivning av muddring av vik i Södra Kärr.

Resultat

En åter-öppning, genom rivning och bortschaktning av befintlig vägbank som idag utgör en getingmidja mellan fastlandet och Nötholmen samt byggande av en ny bro på upp till 20 meter som återskapar den genomströmning upp till 100 % som en gång fanns mellan vikarna till fastigheterna Södra Kärr och Grämulla, se översiktskarta bilaga 05, i kombination med en

väl genomtänkt ”muddring” av viken så **skulle detta...**

- **motverka** den nuvarande successiva igenväxningen av viken som sker, vilket i sin förlängning ger upphov till total igenväxning med stillastående och under högsommaren illaluktande vatten,
- **minimera** fortsatt sedimentation,
- **återskapa** nya idealiska lek-/reproduktionsplatser för främst gädda, abborre, bäck- och havsöring samt flertalet ”blankfisk-arter” som fanns fram till 1960-talets slut i vår vik genom en kraftigt förbättrad vattenkvalité, vattenstruktur samt genomströmning av syrerikt vatten med lägre temperatur sommartid,
- **förstärka resultatet** av utsättning av risvasar som Kustmiljögruppen i egenskap av ideell paraplyorganisation för de 17 kustmiljö- och medlemsföreningarna, har för avsikt att placera ut i Grisbäckens mynning i samverkan med Torsås kommun,
- **återfå** en vik av Kalmarsund med en god uppväxtmiljö för de yngel som utvandrar från Grisbäcken av bl.a. havs- och bäcköring,
- **återskapa till 100 % den** genomströmning mellan vikarna i Södra Kärr och Grämckulla till ett ”sund” genom ökad syresättning av vattnet med hjälp av de sydostliga och nordostliga vindarna som numera är förhärskande under sommarmånaderna samt motverka de negativa effekterna av övergödning,
- **förstärka de miljöåtgärder** som Torsås kommun redan vidtagit och planerar tillsammans med EU:s vattenorganisationer och Havsmyndigheten under hösten 2012 samt nästa Kustvårdsplan som håller på att tas fram för perioden 2013-2016,
- **gynna** den biologiska mångfalden, förbättrar livsbetingelserna för växter och djur i den akvatiska miljön av friskt vatten till lägre temperatur,
- **berika och återskapa landskapsbilden** med öppen vattenspegel under sommarmånaderna,
- **skapa estetiska värden** som inte får underskattas,
- **förbättra** en del av Torsås kommuns kustnära problem med igenväxning av vass och uppgrundning av vår vik,
- **ge ett ”renare” mer syrerikt kustvatten** till lägre temperatur är en förutsättning för det traditionsrika yrkes- och sportfisket,
- **skapa rekreationsplatser och naturupplevelser** i en god vattenmiljö enligt EUs vattendirektiv för den permanent bofasta befolkningen och turistnäringen,

- **genom vårt sätt att tänka och agera** bidra till en ökad inflyttning av nya innevånare i Södra Kärr och Torsås kommun.

Resultatet av insatserna blir fullt ut kopplat till helheten dvs. att projektet både innefattar en **åter-öppning** av den nuvarande getingmidja som nuvarande bro mellan fastlandet och Nötholmen utgör samt **en muddring av viken** som berör fastighetsägaren till Södra Kärr 1:55, som denne har vatten- och fiskerätt över. Se bilaga 15.

Vårt arbete i Samfällighetsföreningen med ”genomströmningsprojekt Södra Kärr” har i stort sett följt de tankegångar som tidigare har genomförts i Torsås kommun och i samarbete med Länsstyrelsen i Kalmar län vad avser Ököbron, Saltskärsbron och Eneskärsbron samt på västkusten ”Friskare hav”.

Då vi på sakliga grunder har besvarat de frågor som finns upptagna under rubriken frågeställning på sidan 3, anser vi att vi kan överlämna vår ansökan till Länsstyrelsen i Kalmar län för handläggning.

Rune Fransén
Konsult
Ordförande i Torsås Kustmiljögrupp

Karl-Gustaf Eklund
Projektsekreterare